

לכן, כאשר ההקדש אינו מגיע למחצית מן החוב, אין חוששים שיטעו עד כדי כך לומר שהחוב שוה פחות, ולא הוצרכו לתקן פדייה (כן הבין האבני-מילואים (פא סק"ב) הפירוש הפשוט בגמרא. וכ"פ בשיטמ"ק מהרא"ש. וכ"כ בפירוש תפארת ישראל. וזה תואם עם הפירוש השני שברש"י שבבבביר מפלגא יוצא ללא פדיון. וכן נראה בתוספתא כמוש"כ התוס').

'מעצדין'. 'מעצד' הוא קופיץ קטן, המשוים בו את הנסרים וקוצצים בו חתיכות קטנות (העריך). 'מגירה' – מסור.

'היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט – אין אומרים לו למכור את המרובה וליקח מן המועט...'. הוא הדין אם אין לו מן המועט כלל – אין משאירים לו מעות לקנות, שהרי עד עתה היה מסתדר בלעדיו, שהיה שואל מאחרים (נמוקי יוסף ב"מ. וכן נקט לעיקר בזבח תודה, דלא כדעת ספר 'קרי ערך' שכתב לדייק מלשון המשנה להפך).

וכל זה בכלי אומנות, אבל במזון וכסות ותפלין, אם אין לו משאירים לו מעות לקנותם כמו שכתב רש"י – לפי שדברים אלו הכרחיים לאדם, ולעולם משערים באדם בינוני, ואעפ"י שהיה זה מרעיב עצמו ולובש בגדים מטולאים עד עתה. והוא הדין לתפלין, שהם כבגד המוכרח לו לאדם.

ולענין ספרים, הסכמת הפוסקים (בח"מ צו) שאין משאירים לו, ואפילו ספר תורה, אלא הכל משתעבד (עפ"י זבח תודה. ולענין שאר מצוות, כלולב ושופר – נסתפק בשפת אמת).

דף בד

'ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה, אתא לקמיה דרב יימר, אמר להו: סליקו ליה תפילין. מאי קמ"ל מתני' היא...'. אין הקושיא על הוראת רב יימר, שהרי שאלוהו הלכה והוצרך להורות, אלא על מסדר הש"ס מקשה מדוע הוצרך להביא מעשה זה (מפרשים. וכיו"ב נמצא בכמה מקומות).

'אין לו בכסות אשתו...'. רוב המפרשים סוברים שאותם דברים קנויים להם קנין גמור, ואין לו בהם שום זכות (מהרי"ק שורש י בשם תשובת הרי"ף, ועוד. עפ"י זבח תודה).

וזה לשון הגהות אשרי (ב"ק קב): 'מכאן נראה לי, שאין אדם יכול למכור בגדי אשתו שקנה לה, ואפילו לא באו לידה, קל וחומר מהקדש. ואפילו אין לו במה להתפרנס – אינו יכול למכורם'. והביא דעת מהרי"ח לחלק בין הקדש לבעלי חובות, ע"ש.

זלא בצבע שצבע לשמן. אם הקדיש נכסיו וצבע לאחר ההקדש – הגזבר גובה ממנו, שהרי צבע דבר שאינו שלו. ואולם בערכין, אם צבע לאחר שהעריך – אין גובים ממנו. והמשנה שכללה הערכה והקדש ביחד, לפי שמדברת כשצבע קודם להקדשו (זבח תודה).

ב'תפארת ישראל' פרש שצבע את בגדי אשתו ובניו, וקמ"ל מתניתין שאין להקדש כלום גם בדמי הצבע היתרים על הבגד עצמו, ואעפ"י שהצבע אינו נצרך כל כך ללובש כמו הבגד, וגם לא נשתמשו בבגד לאחר שנצבע – אין לו זכות בו. ולפי זה מדובר גם כשצבע לאחר שהקדיש.

– הגמרא בב"ק (קב:) דנה כיצד קנתה האשה את הצבע שצבעו עבורה, וכי מי הודיעו לצבע שיקנה את צבעו לאשה (וע"ש בתוס'). ולדעה אחת שם אנו דנים את יד השליח כיד המשלח, ועל כן כשהקנה הצבע לבעל, הרי יד הבעל כיד אשתו דמי וכאילו הקנה לאשה. ויש דעה החולקת על סברה זו ולפיה פרשו שכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא [והרי זה קנין החל על סמך גמירות דעת שבלב בני אדם, כמו שמצינו כעין זה בכמה מקומות. עפ"י הגרי"א. ע"ע כע"ז במובא בסוף ב"ב].

פרק שביעי

שמואל כרבי שמעון סבירא ליה דאמר נכנסין ולא נותנין. ורב סבר סוף סוף לבעלים מי קהדרא, לכהנים הוא דנפקא, וכהנים משלחן גבוה קא זכו – ודעת שמואל, בארו האחרונים, שגם במקדיש שדהו נוהג דין יציאת יובל כמו במכירה, אלא שאמרה תורה שהשדה אינה חוזרת לבעלים אלא הכהנים באים תחת הבעלים [אולי טעמא דקרא הוא משום קנס לבעלים על שלא גאלוה מן ההקדש, והריהם כעושים חוכא מן ההקדש, שיקדישו ותחזור אליהם. ולפי זה מובן הטעם ששדה מקנה חוזרת ביובל לבעלים הראשונים – שהרי לא הם הקדישוה אלא הקונה מידם הוא שהקדישה, הלכך אין לקנוס את הבעלים] (עפ"י בית ישי קסט. בהסבר זה יישב כמה דברים).

וע"ע בענין זה ובבאור שיטת הרמב"ם שפסק כר' יהודה שהכהנים נותנים דמיה, ואעפ"כ פסק כשמואל – אור שמח שמיטה יא, כ; 'חדושי הגרי"ז על הש"ס'; ברכת הזבת; חדושים ובאורים; לקוטי הלכות להלן כו.

(ע"ב) 'בשלמא לשמואל לא גואלין לאחר יובל פחות משנה.' מפירוש רש"י משמע שלפי שמואל כוונת התנא היא שאין גואלים בשנת היובל עצמה לפי שאינה קדושה ואין צורך לגאול. ולפי זה צריך לפרש 'לאחר יובל' כלומר לאחר כניסת היובל, וזהו דוחק.

יתכן שכינה התנא 'יובל' את תחילת שנת היובל, יום הכיפורים, לפי שאו תוקעים בשופר-יובל [כמו 'במשוך היובל'], ואו חזרות שדות לבעליהן, ועל שמו נקראת כן השנה כולה.

ויש מפרשים שעיקר כוונת התנא להשמיענו שאין מחשבים חדשים עם ההקדש, וזהו 'אין גואלין לאחר היובל פחות משנה' – כלומר, אין גואלין בגירוע. אלא שלפי שמואל אתי שפיר לשון 'אחר היובל' ששנה התנא, כי ביובל עצמו אין שייך הקדש וגאולה כלל, וצריך שנה אחר היובל. אלא לרב שאמר אף היובל בגאולה, מדוע נקט לאחר היובל? ומתוך: פירוש 'אחר היובל' – בין יובל ליובל (חדושים ובאורים, עפ"י לחם משנה ערכין ד, יב. וכ"כ הרש"ש ופירש כן גם בכוונת רש"י. ע"ע ש).

לפירוש זה צריך לומר שהשאלה 'מאי קמ"ל דאין מחשבין...' מוסבת הן לרב הן לשמואל.

דף כה

'מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה – עושה.' הרמב"ם (ערכין ד, ח) מפרש שתלוי הדבר ברצונו של הגזבר, שנתנה לו התורה רשות לחשב חדשים או שלא לחשב (וכן הסכים בתוס' רא"ש). והכוונה,